

การอพยพย้ายถิ่น ของแรงงานจากภาคอีสาน สู่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก

MIGRATION OF LABOR FROM THE NORTH EASTERN REGION TO THE EASTERN REGION' S INDUSTRIAL TERRITORY

พิทยาพล ไชยเชิงพัฒน¹ และรัตพงษ์ สอนสุภาพ²

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา ผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต

อีเมล Pitayapol.chaichiangpin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การอพยพย้ายถิ่น ของแรงงานจากภาคอีสาน สู่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก” มีผลจากความต้องการศึกษาถึงสาเหตุที่แท้จริง และ ผลกระทบจากการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสาน สู่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก โดยการศึกษาดังกล่าว แบ่งการศึกษออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 สาเหตุที่แท้จริงของการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสาน สู่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก โดยการศึกษาเชิงคุณภาพจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยสัมภาษณ์แรงงานจากภาคอีสาน ที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาทำงาน ในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่น ได้แก่ ญาติพี่น้องหรือคนรู้จักชักชวน สถานประกอบการค่อนข้างมาก ค่านิยมการย้ายถิ่น ความเจริญของพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก การรักษาพยาบาลที่ดีกว่า ค่าจ้างค่าตอบแทนที่สูง ส่วนที่ 2 ผลกระทบจากการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสาน สู่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก โดยผลการศึกษาพบว่าปัญหาในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกคือ สิ่งแวดล้อมมีมลภาวะเสียง,ฝุ่น,อากาศ รวดคิด มีอุบัติเหตุบ่อย ชุมชนแออัดเนื่องจากมีแรงงานอพยพย้ายถิ่นมาทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเป็นจำนวนมาก และส่วนมากจะเป็นแรงงานที่มีฝีมือ และมีประสบการณ์ รวมถึงทักษะต่างๆ ทำให้มีค่าแรงค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ของไทย

ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ภาครัฐควรมีการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น เช่น การบริหารจัดการชลประทาน การปรับเปลี่ยนค่านิยมการย้ายถิ่น พัฒนาการศึกษา แหล่งการเรียนรู้ ในชุมชน สถานพยาบาล การคมนาคม สาธารณูปโภคพื้นฐาน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตระดับท้องถิ่น การพัฒนาฝีมือแรงงาน พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำให้เหมาะสมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป็นต้น นโยบายมาตรการดังกล่าว จะสามารถป้องกันการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสาน สู่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกต่อไป

คำสำคัญ: การอพยพย้ายถิ่น, ความต้องการแรงงาน, พื้นที่อุตสาหกรรม

ABSTRACT

The objective of the study was to examine the natural causes and effects of Northeast-to-Eastern industrial labor migration. The research was divided into two sections. Part 1 is the actual cause of Northeast-to-Eastern Industrial Area labor migration. This qualitative study was based on descriptive data analysis and interviews with Northeastern migrants to Eastern industrial areas. The findings revealed that factors that affect migration are relatives or acquaintances who persuade the establishment quite a lot, migration values, the prosperity of the eastern industrial area, better medical care, and higher wages. Part 2 is the impact of the migration of workers from the northeastern region to the Eastern Industrial Area. According to the study, the problem in the eastern industrial area is the environment, which includes noise pollution, smog, air traffic congestion, frequent accidents, and impoverished conditions. The majority of the migrant employees in the eastern industrial area are laborers. Compared to other regions in Thailand, wages in this region are relatively high because the labor force is skilled, experienced, and possesses a variety of skills.

Based on the study results, it is recommended that the government implement various local development policies. These include managing irrigation, promoting education, establishing community-based learning resources, building senior homes, improving transportation and public utilities, and enhancing production efficiency. Developing local labor skills, creating tourist attractions, and adjusting the minimum wage rate to reduce social inequality are potential solutions. By implementing these policy measures, employees can be prevented from migrating from the Northeast to the Eastern industrial region.

Keywords: Migration, Demand for labor, Industrial areas

1. บทนำ

ภาคตะวันออกของไทย ประกอบด้วย 7 จังหวัด คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ปราจีนบุรี สระแก้ว และตราด เป็นแหล่งเศรษฐกิจและการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ โดยภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี 2562 เท่ากับ 3,042,916 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 18 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ เมื่อเทียบกับขนาดเศรษฐกิจของภาคตะวันออก ปี 2559 กับปี 2562 พบว่า ภาคตะวันออกมีสัดส่วนการผลิตเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 17.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ในปี 2559 เป็นร้อยละ 18 ในปี 2562

โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคตะวันออกพึ่งพิงภาคอุตสาหกรรมมากที่สุดช่วง 3 ปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนถึงร้อยละ 65.3 ของผลิตภัณฑ์ภาค อุตสาหกรรมสำคัญที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สูงของภาค คือ อุตสาหกรรมการผลิตถ่าน ไม้ และผลิตภัณฑ์จากการกลั่นปิโตรเลียม การผลิตยานยนต์ รถพ่วงและรถกึ่งพ่วง การผลิตผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์ทางทัศนศาสตร์การผลิตเคมีภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์เคมี ภาคบริการมีสัดส่วนร้อยละ 28.5 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการค้าและการขนส่ง

โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อภาคสูงที่สุด คือ จังหวัดชลบุรี ร้อยละ 34.8 รองลงมาคือ ระยอง ร้อยละ 32.7 และฉะเชิงเทรา ร้อยละ 12.7 และโครงการพัฒนาส่วนใหญ่มุ่งดำเนินการเพื่อให้บรรลุ

วัตถุประสงค์ด้าน “การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ ให้สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาในพื้นที่ที่ยั่งยืน” และมุ่งเน้นพัฒนาในยุทธศาสตร์ต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น พัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีความทันสมัยที่สุดในภูมิภาคอาเซียน เป็นต้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564 หน้า 119-129)

จากความเป็นแหล่งเศรษฐกิจและการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศนั้น ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานในประเทศจากภาคตะวันออกเฉียงและภาคเหนือ รวมทั้งความต้องการแรงงานราคาถูกจากประเทศเพื่อนบ้านจากกัมพูชา ลาว เมียนมามีมากขึ้นตามอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ ระหว่างปี พ.ศ. 2530 ถึง พ.ศ. 2539 ประเทศไทยได้กลายเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และเป็นที่ยอมรับการเคลื่อนย้ายแรงงานทั้งภายในประเทศเองและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่เขตพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่ตามแนวชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (Harkins, Benjamin, 2019) จนถึง ทศวรรษที่ 2550-2560 นโยบายการเคลื่อนย้ายแรงงานสำหรับแรงงานข้ามชาติจึงมีความเข้มงวดมากขึ้น จนสร้างแรงกดดันทั้งผู้ประกอบการและความต้องการได้งานทำของผู้อพยพจากประเทศต้นทาง และการสร้างสะพานเชื่อมพรมแดนประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านนั้น นำไปสู่ปัญหาเชิงนโยบายเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติตามมา คือ มีแรงงานเข้ามาถูกกฎหมายน้อยกว่าแรงงานผิดกฎหมาย (Martin, Philip, 2007)

สำหรับการเคลื่อนย้ายแรงงานภายในประเทศช่วงหลังปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมานั้น เป็นผลมาจากนโยบายส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาล ทำให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนจำนวนมาก โดยเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ผลที่ตามมา คือ เกิดความต้องการแรงงานในสายการผลิตจำนวนมาก คนอีสานเริ่มทยอยเดินทางเข้ามาทำงานในเขตภาคตะวันออกเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามอัตราการย้ายถิ่นฐานภายในประเทศไทยลดลงระหว่างปี พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2552 ซึ่งเป็นไปได้เนื่องจากรัฐบาลพยายามส่งเสริมการพัฒนาที่สมดุลในระดับภูมิภาคมากขึ้น (UNTWG 2014; IOM 2011) และแนวโน้มนี้ก็ปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ถึง พ.ศ. 2559 จำนวนผู้ย้ายถิ่นต่อปีลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 2.3 และร้อยละ 2 ของประชากรชายและหญิงเป็นร้อยละ 1.2 และ 1.1 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559)

ปัจจุบันการเดินทางจากภาคอีสานมายังนิคมอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกสามารถทำได้สะดวก คนงานสามารถขึ้นรถจากจังหวัดบ้านเกิดแล้วมาลงที่ หรือนิคมอุตสาหกรรมได้เลย หรือหากอยู่จังหวัดที่ไม่มีปลายทางไปยังภาคตะวันออก ก็สามารถนั่งรถโดยสารมาลงที่จังหวัดนครราชสีมาแล้วนั่งต่อมาลงจังหวัดในภาคตะวันออกได้เช่นกัน คนงานในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่จะกลับบ้านที่ต่างจังหวัดในช่วงวันหยุดยาว อย่างช่วงสงกรานต์และปีใหม่ พวกเขาก็สามารถขึ้นรถได้ที่หน้านิคมอมตะซิตี้ แล้วไปลงยังจังหวัดบ้านเกิดของพวกเขาได้เลย หรือไปต่อรถที่นครราชสีมากรณีที่รถไม่ผ่านจังหวัดนั้น หรือสำหรับคนงานที่ทำงานได้ระยะหนึ่งและมีรถยนต์เป็นของตัวเองแล้ว พวกเขาก็จะขับรถกลับบ้าน และหากกลับมาจากบ้านพวกเขาจะนำข้าวเหนียว ปลา ร้ามาบริ โภคเองด้วย (สุวิทย์ ชีรสาคัด, 2541)

นอกจากนี้ ประชาชนส่วนใหญ่ทางภาคอีสาน มีการอพยพแรงงานเข้าสู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเป็นจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อความหนาแน่นของประชากร ซึ่งหากขาดการบริหารจัดการที่ดีและเหมาะสม กับจำนวนประชากรที่มีอยู่จริงในแต่ละพื้นที่ ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชากรทั้งทางตรงและทางอ้อมและมีผลต่อการเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย ปัญหาการทุจริตแรงงานจากชนบท การเอารัดเอาเปรียบเรื่องค่าจ้าง และสวัสดิการ การหลีกเลี่ยงกฎหมาย ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และปัญหาอันเนื่องมาจากการอพยพย้ายถิ่นมีแนวโน้มว่าจะ เป็นปัญหาที่เรื้อรังต่อไปในอนาคต

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสาเหตุของการอพยพย้ายถิ่น และวิเคราะห์ผลกระทบจากการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสานสู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก รวมทั้งข้อเสนอแนะต่อภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสาเหตุของการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสาน สู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก

2.2 เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสาน สู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก

3. การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีคำถามสำคัญของการวิจัย (Main Question) เป็นศูนย์กลางไปยึดโยงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้แล้ว ซึ่งจะสัมพันธ์กับบริบทเชิงแนวคิด (Conceptual Context) ที่ได้จากการศึกษาทฤษฎีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งคำถามวิจัยยังเป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อกับวิธีการศึกษา (Methods) โดยการวิจัยเรื่อง การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสาน สู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก มีวิธีการวิจัยโดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่น ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสาน สู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก โดยใช้ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2563–2564 จากนั้นจึงนำมาสรุปข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสานสู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาข้อมูลการเข้าอพยพของแรงงานจากภาคอีสานเข้าสู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก 4 จังหวัด โดยประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี ระยอง ปราจีนบุรี และฉะเชิงเทรา

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

แนวทางในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 คน กลุ่มผู้บริหารในสถานประกอบการ จำนวน 5 คน และเจ้าหน้าที่รัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 28 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลครบทุกส่วน ทั้งในส่วนของแรงงาน นายจ้าง รวมถึงหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษางานวิจัยเรื่อง การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสาน สู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก ทำโดยเก็บรวบรวมข้อมูลนำมาบันทึกในแบบบันทึกข้อมูล (แบบมีโครงสร้าง) การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสาน สู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก บันทึกการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด หลังจากนั้นนำปัจจัยที่ส่งผลมาวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และตัวแปรอื่น ๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสานสู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ศึกษาและค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) จากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ

ตำรา บทความ เอกสาร วารสารงานวิจัย วารสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานประจำปี สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น พร้อมทั้งสัมมนา แรงงานซึ่งทำงานอยู่ในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเพื่อใช้ในการศึกษาและนำมาใช้ในการกำหนดกรอบการศึกษา โดยมีคำถามสำหรับการจัดเก็บข้อมูลดังนี้

- 1) ตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อมูลประวัติส่วนตัว ภูมิสำเนา การศึกษา และอาชีพ รวมถึงรายรับ รายจ่ายของแรงงานก่อนและหลัง ที่อพยพย้ายถิ่นจากภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก
- 2) สาเหตุของการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก
- 3) ข้อดีของการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก
- 4) ข้อเสียและปัญหา ของการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก
- 5) แนวทางการแก้ปัญหา ของแรงงานหลังจากการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานภาคอีสาน เข้าสู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก
- 6) สอบถามข้อเสนอแนะต่อภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ของแรงงานภาคอีสานที่อพยพย้ายถิ่นสู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสานสู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- 1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยการศึกษาถึงปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม พร้อมทั้งปัจจัยตัวแปรอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นของแรงงานโดยการสัมภาษณ์แบบ ปลายเปิด จากแรงงานซึ่งทำงานอยู่ในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก กลุ่มผู้บริหารในสถานประกอบการ และเจ้าหน้าที่รัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 2) สรุปผลการวิเคราะห์ อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

4. ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การอพยพย้ายถิ่น ของแรงงานจากภาคอีสาน สู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก” ผู้ศึกษาได้แบ่งผลการศึกษา และนำเสนอผลการศึกษารายง่าฉบับตามหัวข้อดังนี้

4.1 สาเหตุของการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก

จากการสัมภาษณ์กลุ่มแรงงานจากภาคอีสานที่ย้ายถิ่นเข้าสู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก จำนวน 20 คน โดยประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี ระยอง ปราจีนบุรี และฉะเชิงเทรา จังหวัดละ 5 คน กลุ่มผู้บริหารในสถานประกอบการ จำนวน 5 คน และเจ้าหน้าที่รัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คนสามารถสรุปถึงผลการศึกษา โดยจำแนกเป็นประเด็นได้ดังนี้

- 1) เนื่องจากมีญาติ พี่น้อง หรือคนรู้จัก ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกชักชวนให้เข้ามาทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก
- 2) แหล่งงานในภาคตะวันออก มีค่อนข้างมาก เนื่องจากมีสถานประกอบการจำนวนมาก
- 3) มีค่านิยมหรือความเชื่อในท้องถิ่นในทางที่ดีเกี่ยวกับการเข้ามาทำงานในภาคตะวันออก

- 4) มีมุมมองว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเจริญในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านสาธารณสุข โภชนา และด้านการคมนาคม รวมถึงโรงงานอุตสาหกรรม
- 5) มีความเจริญในด้านการรักษาพยาบาล การสาธารณสุขที่ดีกว่าท้องถิ่นของตน
- 6) มีค่าตอบแทน ค่าจ้าง หรือรายได้ที่สูงกว่าในท้องถิ่นของตน
- 7) ต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น
- 8) ปัญหาจากการเกิดภัยพิบัติจากธรรมชาติ ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในเขตพื้นที่ภาคอีสานซึ่งเป็นภูมิลำเนาของแรงงาน
- 9) ปัญหาจากการเกิดภัยตามฤดูกาล เช่น ปัญหาน้ำแล้ง ปัญหาจากแมลงศัตรูพืช ที่มีต้นทุนค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาสูง
- 10) ผู้ปกครองเข้ามาทำงานก่อน ในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วมีลูกจนกระทั่งลูกเรียนจบและเริ่มทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับผู้ปกครอง

4.2 ผลกระทบจากการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4.2.1 ผลกระทบเชิงลบ

4.2.1.1 การปรับตัว

- (1) การปรับตัวของแรงงานหลังจากย้ายถิ่นเข้าสู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่แตกต่างจากเขตพื้นที่ภาคอีสานซึ่งเป็นภูมิลำเนาของแรงงาน
- (2) ปัญหาในเรื่องการเดินทางในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากไม่รู้จักรoad เส้นทาง
- (3) ค่าใช้จ่ายในการครองชีพสูงขึ้น
- (4) เมื่อเกิดปัญหา หาบุคคลหรือแหล่งให้คำปรึกษาได้ยาก
- (5) สำหรับแรงงานที่เข้ามาทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพียงผู้เดียวคือ ไม่มีญาติพี่น้อง หรือเพื่อนที่รู้จักในการให้การช่วยเหลือ
- (6) ปัญหาในเรื่องของภาษาที่ใช้สื่อสาร
- (7) ปัญหาในเรื่องของอาหารที่แปลกจากท้องถิ่นที่ย้ายมาจากภาคอีสานซึ่งเป็นภูมิลำเนาของแรงงาน
- (8) หาแหล่งงานตามที่ต้องการค่อนข้างยาก
- (9) ปัญหาการหาที่พักอาศัยที่เหมาะสมได้ยากเพราะรายได้ที่จำกัด
- (10) มีความไม่สบายใจ คิดถึงบ้าน หวาดระแวง กลัว ต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นหรือที่ตนเองจะต้องประสบ
- (11) ไม่มีรถรับส่งสาธารณะรองรับเพียงพอ และไม่มีรถประจำทางครอบคลุมทุกเส้นทางทำให้ผู้ที่ไม่มีรถส่วนตัวไม่สามารถไปทำภารกิจในเขตนิคมได้
- (12) เมื่อมาทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเวลานาน จะกลายเป็นคนอื่น เมื่อกลับไปยังหมู่บ้านตัวเอง

(13) แรงงานที่เข้ามาทำงานที่ในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก ส่วนมากจะเป็นแรงงานที่มีฝีมือ และมีประสบการณ์ รวมถึงทักษะต่าง ๆ ทำให้มีค่าแรงค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ของไทย

4.2.1.2 สุขภาพทางด้านร่างกายและจิตใจ

(1) ปัญหาเรื่องสุขภาพ ซึ่งเกิดจากสภาพอากาศ และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก มลภาวะเสียง ฝุ่น อากาศ รดติด มีอุบัติเหตุบ่อย ชุมชนแออัด

(2) ห่างไกลบ้านเกิดได้กลับบ้านแค่ปีละ 1-2 ครั้ง ตามช่วงวันหยุดยาวปีใหม่และสงกรานต์ คิดถึงบ้าน

(3) เกิดความกังวล ไม่มีคนดูแลพ่อแม่ แม้วัยชราภาพ ซึ่งอาศัยอยู่ภาคอีสานซึ่งเป็นภูมิลำเนาของแรงงาน

4.2.1 ผลกระทบเชิงบวก

4.2.2.1 การพัฒนาเศรษฐกิจ

(1) เป็นการเพิ่มอุปทานของแรงงาน และการสร้างการจ้างงานใหม่ ๆ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้มีการขยายตัวในภาคอุตสาหกรรม

(2) การย้ายถิ่นนั้น ทำให้มีโอกาทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า

4.2.2.2 การได้ประโยชน์ของแรงงาน

(1) หางานได้ง่าย เนื่องจาก แหล่งงานที่มีค่อนข้างมาก

(2) ได้ค่าแรงที่สูงขึ้น

(3) มีโอกาสได้เรียนรู้ ประสบการณ์ใหม่ ๆ ในการทำงาน

(4) มีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

(5) มีทางเลือกและสวัสดิการในการรักษาพยาบาลที่ดีกว่า

4.3 แนวทางการแก้ปัญหาของตัวผู้อพยพ หลังจากการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก

1) ใช้เวลาปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนไป

2) ใช้ข้อมูลอย่างประหยัดให้เหมาะสมกับรายได้ที่มี

3) หาอาชีพหรือแหล่งงานตามที่ดินตนเองถนัด หรือตามความสามารถที่ตนเองมีอยู่โดยไม่เกี่ยงงานหรือเลือกงาน

4) เมื่อมีปัญหาขอคำปรึกษาจากคนที่เรารู้จัก และไว้วางใจได้หรือขอคำปรึกษาจาก หน่วยงานราชการที่ดูแลในแต่ละเรื่อง

4.4 ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.4.1 ข้อเสนอแนะทางการจัดหาแหล่งงาน

1) มีการจัดหาหรือแนะนำแหล่งงาน ในลักษณะที่เป็นช่องทางที่สามารถเข้าถึงข้อมูล อย่างง่าย พร้อมทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดหาแหล่งงานที่ต้องการแรงงาน โดยระบุเงินเดือน ค่าตอบแทน ตำแหน่งงาน แผนที่ตั้งสถานที่ปฏิบัติงานหรือสถานที่สมัครงาน ข้อมูลที่พัก ตามเขต ท้องที่ และสิทธิทั่วไปที่ควรจะได้รับ เช่น การรักษาพยาบาล เป็นต้น

2) มีการแนะนำหรือประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์ หรือภัยต่าง ๆ ที่มาจากการย้ายถิ่นเข้ามาทำงาน หรืออาศัยในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก

4.4.2 ข้อเสนอแนะทางด้านสวัสดิการของแรงงาน

- 1) มีเงินช่วยเหลือสำหรับแรงงานที่เข้ามาหางานทำ หรือเงินทุนไว้สำหรับลงทุนในธุรกิจขนาดย่อม
- 2) เพิ่มอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ หรือรายได้ให้สูงขึ้นให้สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน
- 3) มีบ้านพักหรือที่อยู่อาศัยเป็นสวัสดิการสำหรับแรงงานที่ว่างงาน ในช่วงที่หางาน
- 4) มีการรักษาพยาบาลฟรีสำหรับแรงงานที่ว่างงาน
- 5) มีนโยบายเกี่ยวกับค่าตอบแทนนอกเหนือจากค่าจ้าง เช่น ค่าทำงานล่วงเวลา (โอที) เงินโบนัส เบี้ยขยัน และเงินช่วยเหลือพิเศษ เป็นต้น
- 6) เพิ่มความสะดวกของการเดินทาง การคมนาคมขนส่ง ที่เข้ามาพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในขณะที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก
- 7) มีสวัสดิการ การรักษาพยาบาลเหมือนแรงงานในระบบ เช่น การประกันสังคม เป็นต้น
- 8) ภาครัฐมีนโยบายในการจัดหาที่อยู่อาศัยในราคาถูกให้กับแรงงานได้เช่า หรือซื้อเพื่อเป็นทรัพย์สิน
- 9) มีการพัฒนาอาชีพหรือสอนอาชีพเสริม ให้แก่แรงงาน

4.4.3 ข้อเสนอแนะทางด้านนโยบาย

- 1) กระจายรายได้ กระจายสถานประกอบการ ออกสู่แต่ละภูมิภาค เช่น นิคมอุตสาหกรรมประจำจังหวัดและส่งเสริม พัฒนาด้านการขนส่ง คมนาคม เพื่อช่วยเหลือ ลดค่าใช้จ่ายของสถานประกอบการ ที่เปิดทำการในแต่ละจังหวัด
- 2) สถานประกอบการในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการวางแผนการสรรหาว่าจ้าง และการรักษาพนักงานให้ทำงานกับองค์กรให้นานที่สุด ทั้งนี้ปัจจัยที่ใช้ในการดึงดูดแรงงานจากพื้นที่อื่น หรือปัจจัยที่ใช้ในการจูงใจให้แรงงานทำงานกับองค์กร ในลำดับแรก คือ ประเด็นทางด้านรายได้และความมั่นคงในการทำงาน แต่อย่างไรก็ตามนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ยังมีความจำเป็นที่จะต้องทำการพิจารณาปัจจัยอื่นร่วมด้วย โดยเฉพาะด้านการย้ายถิ่นตามครอบครัวหรือคู่สมรส ซึ่งหากองค์กรต้องการดึงดูดผู้สมัครงานจากพื้นที่อื่นเข้ามาทำงาน สวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวพนักงานก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องพิจารณาเช่นกัน
- 3) ในส่วนของ การวางแผนในเชิงนโยบายของภาครัฐในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกอาจต้องพิจารณาถึงผลกระทบของการย้ายถิ่นฐานของแรงงานเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งการที่แรงงานเพศหญิงย้ายถิ่นตามคู่สมรส บางครั้งอาจมีการตั้งครรภ์ หรืออพยพลูกหลานมาในพื้นที่ด้วย ย่อมทำให้จำนวนประชากรในพื้นที่มีจำนวนมากขึ้น อันส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุขโลก เช่น การให้บริการทางการแพทย์และ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

5. การอภิปรายผล

5.1 ปัจจัยเชิงคุณภาพที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่น: จากการสัมภาษณ์แรงงานจากภาคอีสาน กลุ่มผู้บริหารในสถานประกอบการ และเจ้าหน้าที่รัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากผลการศึกษา พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการคาดหวังและการตัดสินใจการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักจะเป็นไปตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวมีความใกล้เคียงและสอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของราเวนสไตน์ (Ravenstine's "laws" of migration) (อ้างถึงใน ปรีชา สุวรรณบุบผา, 2531, น. 13-16) ซึ่งมีปัจจัยส่งผลอยู่ 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยผลัก (Push factors) หมายถึง ปัจจัยที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นซึ่งบีบบังคับให้ผู้อาศัยอยู่ ณ ที่นั้นต้องละทิ้งถิ่นไปอยู่อาศัย ณ ที่อื่น และปัจจัยดึง (Pull factors) หมายถึง ปัจจัยที่พบอยู่ในท้องถิ่นที่หมาย ซึ่งสามารถดึงดูดให้ผู้อพยพย้ายถิ่น ไปอยู่ที่นั่นได้อีก ทั้งทฤษฎีของ Todaro (อ้างถึงใน สมบูรณ์ ศิริประชัย, 2528, น. 23-24) ได้เสนอว่า การตัดสินใจการย้ายถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับการคาดหวัง (Expectation) ในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความคาดหวังในรายได้ที่ได้รับ ความคาดหวังในสิ่งที่ได้รับมากกว่าที่จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ความคาดหวังในเรื่องความแตกต่างของค่าจ้างระหว่างชนบทกับเมือง และความเป็นไปได้ของการพบความสำเร็จในการได้รับการว่าจ้างให้ทำงานในภาคเศรษฐกิจเมือง เป็นต้น

5.2 ปัจจัยการย้ายถิ่นจากคนรู้จักชักชวน การศึกษาต่อ ย้ายตามตำแหน่งงานและเพิ่มประสบการณ์ในการทำงานด้านอื่น ๆ

จากผลการศึกษา ปัจจัย ต้น ๆ ที่แรงงานได้ตอบการสัมภาษณ์ในลักษณะที่เหมือน ๆ กัน คือ มีการชักชวนจากญาติ พี่น้อง หรือคนรู้จักให้เข้ามาทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ย้ายตามตำแหน่งงาน บางคนมองต่อที่ยอดในเรื่องของ การหาประสบการณ์ในการทำงานเพิ่มพูนความรู้ หรือทักษะของตนเอง ส่วนการศึกษาต่อนั้นจัดอยู่ในกลุ่มของแรงงานวัยหนุ่มสาวที่ต้องการเข้ามาทำงานพร้อมกับเรียนต่อ ซึ่งเป็นความตั้งใจของพ่อแม่ที่คาดหวังอยากจะทำให้บุตรหลานของตนได้มีการศึกษาที่สูงได้มีอนาคตที่ดี พร้อมทั้ง ผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2563) ศึกษาเรื่อง สำรวจการย้ายถิ่น ของประชากร พ.ศ. 2563 และชุมพล รอดแจ่ม (2554) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากชนบทสู่กรุงเทพมหานคร”

5.3 ความคาดหวังในการหาสถานประกอบการ แหล่งงานที่มีค่อนข้างมาก

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการอพยพย้ายถิ่นคือ การคาดการณ์ที่จะมีสถานประกอบการ หรือแหล่งงานรองรับค่อนข้างมาก ซึ่งเป็นปัจจัยที่ผู้รับการสัมภาษณ์ให้เหตุผลมากที่สุด ผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา อาชีวะวิทย์ (2534) ศึกษาเรื่อง “การย้ายถิ่นเข้าสู่เขตอุตสาหกรรมใหม่ ศึกษาการย้ายถิ่นในเขตอุตสาหกรรมอำเภอศรีราชาจังหวัดชลบุรี และชุมพล รอดแจ่ม (2554) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากชนบทสู่กรุงเทพมหานคร”

5.4 ความเชื่อและค่านิยมการอพยพย้ายถิ่น ของแรงงานจากภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทางด้านค่านิยมการย้ายถิ่นของแรงงานชนบท เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการอพยพย้ายถิ่น ผลการศึกษาดังกล่าว ยังสอดคล้องกับแนวคิดทางด้านผลกระทบที่เกิดจากการโยกย้ายถิ่นภายในประเทศ (สุมาลี ปิตยานนท์, 2545, น. 193-200) ที่ได้อธิบายถึง เหตุชักจูงให้คนหนุ่มสาวเดินหรือแรงงานเดินทางออกจากหมู่บ้านเพื่อให้ได้สิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกเช่นเดียวกับคนในเมือง จากผลการศึกษาปัจจัยทางค่านิยมการย้ายถิ่น ของแรงงานจากภาคอีสาน ให้เหตุผลตรงกันว่า ค่านิยม มุมมอง ความเชื่อใน

การย้ายถิ่นของแรงงานก็เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ดึงดูดพวกเขาให้เกิดความต้องการหรือความอยากที่จะย้ายถิ่นเข้ามาหางานทำในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก เพื่อแสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวกตามความต้องการของตน และเป็นไปตามกระแสสังคมที่คนในท้องถิ่นยอมรับการย้ายถิ่นเข้ามาหางานทำในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก

5.5 การดึงดูดให้ย้ายถิ่นเกิดจากความเจริญของพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก มีมากกว่าในท้องถิ่นภาคอีสาน

ความเจริญของพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก ที่มากกว่าภาคอีสาน เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการตัดสินใจอพยพย้ายถิ่น ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์แรงงาน จากภาคอีสาน สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น ได้แก่ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของราเวนสไตน์ (Ravenstine's "laws" of migration) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการอพยพย้ายถิ่น ว่าเกิดจากความเจริญของ พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก เป็นปัจจัยดึงดูดให้เกิดการย้ายถิ่นซึ่ง ได้แก่ การที่เมืองมีระดับความเจริญสูงเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ และสังคมเมืองมีบริการทางสังคมที่ดีกว่ามีโอกาสทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ดีกว่ามีสถานบันเทิงที่โดดเด่น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้แรงงาน จากภาคอีสาน อยากเข้ามาในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก เพื่อที่จะได้รู้ ได้เห็น และสามารถนำกลับไปบอกต่อในท้องถิ่นเดิมของตน

5.6 การแสวงหาทางเลือกในการรักษาพยาบาลที่ดีกว่า

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเจริญในด้านสาธารณสุข เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นออกนอกท้องถิ่นของตนเอง ถึงแม้ว่าภาครัฐจะมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท โดยการขยายการบริการพื้นฐานให้ครอบคลุมและทั่วถึง เช่น ทางด้านสาธารณสุข เพื่อลดอัตรา การตาย รวมทั้งอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ให้ลดลง รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณสุข (คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ, 2550, น. 45) อีกทั้งปัจจัยดังกล่าว ยังมีความสอดคล้องกับผลการศึกษา ที่ได้จากการสัมภาษณ์แรงงานจากภาคอีสาน ที่ได้กล่าวเบื้องต้นถึงเหตุผลในด้านความพึงพอใจ และความไม่เพียงพอในการให้บริการการรักษาพยาบาล รวมถึงบุคลากรทางการแพทย์ที่มีค่อนข้างน้อยในท้องถิ่นของตนเอง จึงเป็นสาเหตุที่ต้องแสวงหาทางเลือกในการรักษาพยาบาลที่ดีกว่าให้กับตนเองต่อไป

5.7 ความคาดหวังต่อ ค่าจ้าง ค่าตอบแทนที่สูง ในการเข้ามาทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่า ปัจจัยทางด้านการคาดหวังต่อค่าจ้างค่าตอบแทนที่สูงขึ้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการอพยพย้ายถิ่น ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์แรงงานจากภาคอีสาน และสอดคล้องกับแนวคิดทางด้านผลกระทบที่เกิดจากการโยกย้ายถิ่นภายในประเทศ (สุมาลี ปิตยานนท์, 2545, น. 193-200) ที่ได้อธิบายถึง ผลต่อรายได้และการสะสมทุนแรงงานที่มีการย้ายถิ่นมักจะคาดหวังต่อค่าจ้าง ค่าตอบแทน หรือรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการเดินทางไปทำงานในถิ่นอื่น เมื่อมีค่าจ้าง ค่าตอบแทน หรือรายได้ที่เพิ่มขึ้น ก็สามารถส่งเงินกลับไปบ้าน หรือส่งความช่วยเหลือที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น อาหาร เสื้อผ้า หรือสิ่งของจำเป็นอื่น ๆ กลับมายังท้องถิ่นเดิมของตนเอง หรือนำติดตัวกลับมาใช้เมื่อกลับมาเยี่ยมบ้าน

5.8 ปัญหาภัยพิบัติจากธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงทางฤดูกาล ผู้การอพยพย้ายถิ่น

ปัญหาภัยพิบัติจากธรรมชาติ ซึ่งที่เกิดขึ้น โดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการอพยพย้ายถิ่นของแรงงาน ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์แรงงานจากภาคอีสาน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ

แนวคิดของ สุมาลี ปิตยานนท์ (2545) ที่ได้อธิบายถึงประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังคงมีอาชีพเกษตรกร ซึ่งต้องพึ่งพาธรรมชาติในการทำการเพาะปลูก ดังนั้นเมื่อภาวะดินฟ้าอากาศไม่อำนวย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ การเพาะปลูกก็จะมีปัญหา ทำให้รายได้ของเกษตรกรโดยทั่วไปจะขึ้นๆ ลงๆ ตามปริมาณการผลิตที่ขผลทางการเกษตรในแต่ละปีจึงเป็นแรงผลักดันให้แรงงานมีการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองมากขึ้น

5.9 ผลดีจากการย้ายถิ่น

จากผลการศึกษาดังกล่าว มีผลกระทบในเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในแง่ที่ว่าผู้ย้ายถิ่นที่เข้ามาสู่เมืองเข้ามาเสาะหางานทำ ไม่เพียงแต่เป็นการเพิ่มอุปทานของแรงงานเท่านั้น หากยังเป็นการสร้างการจ้างงานใหม่ ๆ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้มีการขยายตัวในภาคอุตสาหกรรม บริการ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจในสาขาต่าง ๆ อีกทั้งการย้ายถิ่นนั้น ทำให้มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า และทำให้มีโอกาสได้เรียนรู้ ประสบการณ์ใหม่ ๆ ในการทำงาน ทำให้ผลิตภาพของทุนมนุษย์สูงขึ้น หรือทำให้สัดส่วนของทุนมนุษย์เพิ่มสูงขึ้นตามการย้ายถิ่น ดังนั้นทุนมนุษย์ (Human Capital) ซึ่งหมายถึง สิ่งที่แฝง (Embodiment) อยู่ในตัวมนุษย์ในรูปของนามธรรมซึ่งจับต้องไม่ได้ และมองไม่เห็น ดังนั้นทุนมนุษย์คือ คุณภาพของมนุษย์นั่นเอง เป็นสต็อกของความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะในการผลิตทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคลนั่นเอง การลงทุนในทุนมนุษย์ หรือการสร้างทุนมนุษย์ คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพในการผลิตเพิ่มขึ้น เป็นการเพิ่มค่าทุนมนุษย์เพื่อให้ได้ผลิตภาพสูงขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการเพิ่มคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้สูงขึ้นโดยการลงทุนในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะ เพื่อให้ได้ใช้แรงงานของตนเต็มความสามารถ เป็นต้น (รวงทอง ชัยประสพ, 2548, น. 152-153)

5.10 ผลเสียจากการย้ายถิ่น

จากผลการศึกษา แสดงถึงผลกระทบจากการอพยพย้ายถิ่น คือ การปรับตัวของแรงงานหลังจากย้ายถิ่นเข้าสู่พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่แตกต่างจากเขตพื้นที่ภาคอีสานซึ่งเป็นภูมิลำเนาของแรงงานค่อนข้างยากเนื่องจากไม่คุ้นชิน และปัญหาในเรื่องการเดินทางในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก เนื่องจากไม่รู้จักรั้วเส้นทาง ไม่ชินเส้นทางทำให้เสียเวลาในการวางแผนการเดินทาง ในส่วนค่าใช้จ่ายในการครองชีพก็สูงขึ้น เมื่อเทียบกับตอนทำงานที่ภาคอีสาน และเมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ในการทำงาน ก็หาบุคคลหรือแหล่งให้คำปรึกษาได้ยาก สำหรับแรงงานที่เข้ามาทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก ที่มาทำงานเพียงผู้เดียว คือไม่มีญาติพี่น้อง หรือเพื่อนที่รู้จักในการให้การช่วยเหลือ อีกทั้งปัญหาในเรื่องของภาษาที่ใช้สื่อสาร รวมถึงปัญหาในเรื่องของอาหารที่แปลกจากท้องถิ่นที่ย้ายมาจากภาคอีสานซึ่งเป็นภูมิลำเนาของแรงงาน ทางด้านการหาแหล่งงานตามที่ต้องการค่อนข้างยากเพราะงานในพื้นที่ภาคตะวันออกส่วนมากเป็นแรงงานฝีมือเฉพาะทาง ปัญหาเรื่องสุขภาพ ซึ่งเกิดจากสภาพอากาศ และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก มลภาวะเสียง,ฝุ่น,อากาศ รดตติ มีอุบัติเหตุบ่อย ชุมชนแออัด บางครั้งมีความไม่สบายใจ คิดถึงบ้าน หวาดระแวง กลัว ต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นหรือที่ตนเองจะต้องประสบ อีกทั้งยังประสบปัญหาการหาที่พักอาศัยที่เหมาะสมได้ยากเพราะรายได้ที่จำกัด และเมื่อต้องมาทำงานในพื้นที่ภาคตะวันออกซึ่งห่างไกลบ้านเกิด ก็จะได้กลับบ้านแค่ปีละ 1-2 ครั้ง ตามช่วงวันหยุดยาวปีใหม่ และสงกรานต์ เป็นต้น อีกทั้งเมื่อแรงงานย้ายมาทำงานในพื้นที่ภาคตะวันออกก็ไม่มีคนดูแลพ่อแม่ ้วยชราภาพ ซึ่งอาศัยอยู่ภาคอีสานซึ่งเป็นภูมิลำเนาของแรงงาน รวมถึงเมื่อมาทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเป็นเวลานาน จะกลายเป็นคนอื่น เมื่อกลับไปยังหมู่บ้านตัวเองขาดความคุ้นชินกับชาวบ้านในภูมิลำเนาภาคอีสานและปัญหาที่สำคัญอีกอย่างคือ ไม่

มีได้รับส่งสาธิตหรือมอบหมายเพียงพอ และ ไม่มีรถประจำทางครอบคลุมทุกเส้นทางทำให้ผู้ที่ไม่มีรถส่วนตัวไม่สามารถไปทำภารกิจในเขตนิคมได้ และแรงงานที่เข้ามาทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก ส่วนมากจะเป็นแรงงานที่มีฝีมือ และมีประสบการณ์ รวมถึงทักษะต่าง ๆ ทำให้มีค่าแรงค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ของไทย

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผล

ผลการศึกษาถึงสาเหตุของการอพยพย้ายถิ่น ของแรงงานจากภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจการอพยพย้ายถิ่น ได้แก่ ญาติพี่น้องหรือ คนรู้ จักชักชวน มีสถานประกอบการค่อนข้างมาก ค่านิยมการย้ายถิ่น ความเจริญของพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก ความพร้อมในด้านการรักษาพยาบาล ค่าจ้างค่าตอบแทนที่สูง ต้องการการศึกษาต่อ ปัญหาภัยพิบัติจากธรรมชาติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และเป็น การเพิ่มประสบการณ์ในการทำงานด้านอื่น ๆ การตัดสินใจการย้ายถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับการคาดหวัง (Expectation) ในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความคาดหวังในรายได้ที่ได้รับ ความคาดหวังมากกว่าที่จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในเรื่องความแตกต่างของค่าจ้างระหว่างชนบทกับเมือง และความเป็นไปได้ของการพบความสำเร็จในการได้รับการว่าจ้างให้ทำงานในภาคเศรษฐกิจเมือง เป็นต้น และผลการศึกษาถึงผลกระทบจากการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก พบว่าปัญหาในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกคือ สิ่งแวดล้อมมีมลภาวะเสียง,ฝุ่น,อากาศ รวดคืด มีอุบัติเหตุบ่อย ชุมชนแออัดเนื่องจากมีแรงงานอพยพย้ายถิ่นมาทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกเป็นจำนวนมาก และส่วนมากจะเป็นแรงงานที่มีฝีมือ และมีประสบการณ์ รวมถึงทักษะต่าง ๆ ทำให้มีค่าแรงค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นๆของไทย

6.2 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การอพยพย้ายถิ่น ของแรงงานจากภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก” ทำให้ทราบถึงปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเป็นสาเหตุและมีอิทธิพลต่อการอพยพย้ายถิ่น ของแรงงานจากภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก และยัง ทำให้ทราบถึงผลกระทบต่อ การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานภาคอีสาน ผู้พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก และเพื่อให้การศึกษานี้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อแรงงานนายจ้าง สถานประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่ต้องการศึกษาข้อมูลก่อนที่จะย้ายถิ่นมาทำงาน ในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางเพื่อใช้ในการพิจารณากำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่น ให้สอดคล้องกับปริมาณความต้องการของอุปสงค์และ อุปทานของแรงงานในภาคเศรษฐกิจที่ส่งผลจากการย้ายถิ่นแก่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ดังนี้

6.2.1 ข้อเสนอแนะทางด้านนโยบาย

จากผลการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1) ภาครัฐควรมีแผนสำหรับการเตรียมพร้อมในระยะยาวกับการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น การบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอกับความต้องการ การบริหารจัดการภัยพิบัติที่เกิดขึ้น การชดเชยและเยียวยาผู้ประสบภัย การจัดหาแหล่งงานหรือการ จัดหาอาชีพในท้องถิ่นให้กับแรงงานในชนบทหากอยู่นอกเหนือจากฤดูกาลทำเกษตรกรรม เป็นต้น

2) ภาครัฐ ควรมีการพัฒนาโครงสร้างทางสังคมในระดับท้องถิ่น เช่น การพัฒนาหรือเพิ่มเติมสถานศึกษา แหล่งการเรียนรู้ ในชุมชน สถานรักษาพยาบาล การคมนาคมขนส่ง และสาธารณูปโภคพื้นฐาน เป็นต้น ซึ่งปัจจัยทางโครงสร้างทางสังคมเหล่านี้จะเป็นการยกระดับมาตรฐานการครองชีพให้มีความเทียบเท่าหรือเสมอภาคกับ พื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก จะสามารถแก้ไขปัญหาการอพยพย้ายถิ่นได้

3) ภาครัฐควรมีมาตรการที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในระบบเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นการเพิ่มการจ้างงาน การเพิ่มการลงทุนในการผลิต ให้กับแรงงานและนายจ้าง เช่น การส่งเสริมสนับสนุนเงินทุน การลดภาษี เพราะการลดภาษีเป็นการจูงใจให้เกิดการผลิตและการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น การลดภาษีจะทำให้ต้นทุนการผลิตสินค้าลดลง เมื่อต้นทุนในการผลิตสินค้าลดลง จะส่งผลสืบเนื่องต่อต้นทุนการใช้จ่ายในการดำรงชีวิตลดลง ในส่วนของแรงงานจะมีรายได้หลังจากหักภาษีเพิ่มขึ้น เมื่อระดับรายได้ที่สูงขึ้นกรอปรกับค่าครองชีพในท้องถิ่น เมื่อเทียบกับในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก จะมีระดับที่น้อยกว่า ก็จะสามารถดำรงชีวิตในท้องถิ่นของตนเองได้

4) ในระยะยาวภาครัฐควรมีการส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พร้อมทั้งมีการฝึกทักษะทางอาชีพในท้องถิ่นของตนเองเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น โดยการลดค่านิยามการอพยพย้ายถิ่น โดยอาจจัดโครงการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้เป็นแหล่งการผลิต หรือแหล่งท่องเที่ยวที่จะส่งผลต่อการจ้างงานต่อไป

5) รัฐบาลควรพิจารณาการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำ ให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ให้เป็นระบบการกำหนดค่าจ้างที่มีความ เป็นธรรม ลดการเหลื่อมล้ำของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำระหว่างพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก กับพื้นที่ภาคอีสาน (คณะกรรมการการข่างรัฐธรรมนูญ สภาข่างรัฐธรรมนูญ, 2550, น. 49)

6.2.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาล้างต่อไป

ผลการศึกษาและเก็บข้อมูลปัญหาที่เกิดขึ้นค่อนข้างมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น การศึกษาในครั้งนี้เป็นการการศึกษาและเก็บข้อมูลของแรงงานเฉพาะภาคอีสาน ดังนั้น ในความเป็นจริงการเก็บข้อมูลหากเก็บข้อมูลของสภาพปัญหาในการดำรงชีวิตแรงงานในท้องถิ่นอื่น ๆ หรือภูมิภาคอื่น ๆ อาจจะทำให้ได้รับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากท้องถิ่นหรือภูมิภาคเหล่านั้น ได้อย่างชัดเจนนอกเหนือจากที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาไว้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “การอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากภาคอีสาน สู่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก” ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณางานวิจัยทุกท่าน อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาผู้นำทางสังคมฯ (การศึกษาทางไกลฯ) มหาวิทยาลัยรังสิต ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.รัตพงษ์ สอนสุภาพ ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย พร้อมทั้งขอขอบพระคุณ แรงงานจากภาคอีสาน ผู้บริหารในสถานประกอบการ และเจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ทำงานในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก (ขอภัยที่มีได้กล่าวนาม) ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ให้ผู้ศึกษาวิจัยได้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการ ศึกษาวิจัย หากมีข้อบกพร่องประการใดผู้ศึกษาขออ้อมรับ ไว้แต่เพียงผู้เดียว และจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

